

OPEN DIALOG FOUNDATION

Open Dialog Foundation, 11a Szucha Avenue, office 21, 00-580 Warsaw, Poland

Tel. + (48) 22 307 11 22

www.odfoundation.eu

Warszawa, 13.01.2014

RAPORT:

Nielegalna ekstradycja i uprowadzenia obywateli Azji Środkowej na terenie Federacji Rosyjskiej

Według danych Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej, w 2012 roku zostały podjęte decyzje w sprawie wydania do innych państw 1124 osób, przy czym obce państwa zrealizowały 229 z 439 rosyjskich wniosków w sprawie ekstradycji¹. W wielu przypadkach zostały wydane osoby, które dopuściły się przestępstw, lecz ich wina nie została udowodniona. Jednak zdarzają się również precedensy nielegalnej ekstradycji, dokonanej z naruszeniem międzynarodowych umów i wbrew wyrokom Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W większości przypadków, to ekstradycje do krajów Azji Środkowej, w których więźniowie są torturowani i niehumanitarnie traktowani. Według informacji międzynarodowej organizacji praw człowieka „Amnesty International”, od sierpnia 2011 do czerwca 2013 roku z Rosji do krajów Azji Środkowej zostało wydanych 9 osób².

1. PRZYPADKI NIELEGALNEJ EKSTRADYCJI I UPROWADZEŃ

Europejska konwencja o ekstradycji, ratyfikowana przez Federację Rosyjską zawiera zakaz wydawania przestępców skazanych z powodów politycznych lub w związku z rasą, wyznaniem, narodowością bądź przekonaniem politycznym. W typowej umowie ekstradycyjnej ONZ wśród niezbędnych podstaw udzielenia odmowy w sprawie ekstradycji, wymienia się również niedopuszczalność wydania osoby w przypadku istnienia zagrożenia stosowania tortur lub niehumanitarnego traktowania wobec tej osoby w kraju wnioskującym o wydanie. Jednak właśnie te punkty konwencji są łamane najczęściej, szczególnie w przypadkach ekstradycji dokonywanej pomiędzy krajami WNP.

Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) w okresie od 2007 do 2012 roku rozpatrzył 34 sprawy, połączone w tak zwaną „grupę Garabayeva”. Skarżący zwracali się z wnioskiem do ETPC już po podjęciu decyzji w sprawie ich ekstradycji z terenu Federacji Rosyjskiej obawiając się, że zostaną poddani torturom i będą niehumanitarnie traktowani w krajach, które domagały się ich ekstradycji. Niemniej jednak, pomimo wydania przez ETPC decyzji o wstrzymaniu lub nielegalności przeprowadzonej ekstradycji, jedyną osobą, której udało się powrócić do Rosji, był Murad Garabayev³. W szeregu przypadków skarżący byli wypuszczani na wolność, lecz od razu znikali, aby po jakimś czasie znaleźć się w placówkach organów śledczych krajów, które domagały się ich ekstradycji⁴.

1.1. Sprawa Azamatzhona Ermakova

¹ <http://www.genproc.gov.ru/ms/>

² <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR04/001/2013/ru/73d049e8-154b-42b3-aa63-6ab4ce226469/eur040012013ru.pdf>

³ <http://www.hro.org/node/17567>

⁴ <http://dw.de/p/1918r>

02.11.2012 obywatel Uzbekistanu Azamatzhon Ermakov, oskarżany w swoim kraju o ekstremizm na tle religijnym, został wypuszczony na wolność z jednego z aresztów w Nizhnym Novgorodzie w związku z decyzją ETPC o zakazie jego ekstradycji do Uzbekistanu. Tego samego dnia Ermakov przepadł bez śladu. Według informacji wydziału śledczego z Nizhniego Novgorodu uzbecki uchodźca na własne życzenie opuścił Rosję i przyleciał do Uzbekistanu. Jednak według informacji „Amnesty International”, Ermakov nie mógł dobrowolnie wrócić do kraju, ponieważ nie tylko wiedział o grożącym mu niebezpieczeństwie w przypadku powrotu, ale nie miał też pieniędzy, żeby kupić bilet na samolot⁵.

40 letni Azamatzhon Ermakov został zatrzymany 01.07.2011 roku na wniosek Uzbekistanu i przez 18 miesięcy przebywał w areszcie śledczym. Jest on jednym z kilkudziesięciu obywateli Uzbekistanu zatrzymanych za granicą na podstawie oskarżeń o religijny ekstremizm i terroryzm, a następnie przymusowo wywiezionych z powrotem do Uzbekistanu. Zdaniem działaczy organizacji praw człowieka, uzbeckie władze celowo wyolbrzymiają zagrożenie terroryzmem po to, aby uzyskać wsparcie ze strony międzynarodowej wspólnoty. W rzeczywistości pod pretekstem walki z religijnym ekstremizmem i terroryzmem prowadzi się działania, których celem jest usunięcie oponentów reżimu⁶.

1.2. Sprawa Abdulaziza Boymatova

W 1997 roku obywatel Uzbekistanu Abdulaziz Boymatov wyjechał do Rosji, obawiając się prześladowania z powodu swego muzułmańskiego wyznania. W 1998 roku ogłoszono za nim list gończy w kraju, oskarżając o dokonanie zamachu na ustrój konstytucyjny Republiki Uzbekistanu, z tego powodu posługiwał się fałszywym paszportem. Wiosną 2006 roku uciekinier został zatrzymany. Został jednak zwolniony w związku z odmową Prokuratury Generalnej jego wydania do Uzbekistanu, wniosek o wydanie wpłynął 29.04.2006. W 2007 roku Boymatov został skazany za posługiwanie się fałszywymi dokumentami na karę robót poprawczych, którą odbywał zgodnie z miejscem swojego zamieszkania w miejscowości Ufa-Shigiri w obwodzie swierdłowskim⁷.

25.04.2007 Boymatov otrzymał wezwanie do naczelnika kryminalnej milicji w Rejonowym Oddziale Spraw Wewnętrznych (ROSW) w Nizhneserginsku, W.G. Chempalova. Zatrzymanego przewieziono do Urzędu Federalnej Służby Migracyjnej (UFSM) Rosji dla obwodu swierdłowskiego, rzekomo w celu przygotowania dokumentów potrzebnych do zamieszkania na terenie Federacji Rosyjskiej. Jednak jak się okazało następnego dnia, Boymatov nie przyszedł do urzędu, lecz został wysłany samolotem lecącym do Taszkientu (Tashkent), po czym zniknął. W lipcu 2007 roku na wniosek Komitetu „Grazhdanskoye sodeystviye”, który interesował się losem Boymatova, swierdłowska prokuratura obwodowa oświadczyła, że sprawdzane przez nią informacje na temat powiązania pracowników organów ścigania z obwodu swierdłowskiego z zaginięciem Boymatova, nie zostały potwierdzone. W związku z faktem zaginięciem została wszczęta sprawa karna⁸.

1.3. Sprawa Makhmadruzi Iskanderova

09.12.2004 Makhmadruzi Iskanderov, lider opozycyjnej Demokratycznej Partii Tadżykistanu, został zatrzymany w Moskwie na wniosek władz Tadżykistanu. 04.04.2005 moskiewska prokuratura zwolniła go z powodu braku wystarczających podstaw dla dalszego zatrzymania.

⁵ <http://jarayon.com/ru/index.php/2012-04-04-14-31-53/item/292-ai-vyrazila-obespokoennost-sudboj-bez-vesti-propavshego-v-rossii-uzbekistantsa-azamatzhona-ermakova>

⁶ <http://russian.eurasianet.org/node/60040>

⁷ <http://www.memo.ru/d/907.html>

⁸ <http://www.memo.ru/2007/07/12/1207071.html>

Iskanderovowi nie zwrócono przy tym zatrzymanego wcześniej paszportu. 15.04.2005 Iskanderov został ponownie zatrzymany przez rosyjskie służby specjalne i przekazany do Tadżykistanu specjalnym rejsiem linii lotniczych. Po 10 dniach okazało się, że przebywa on w areszcie śledczym Ministerstwa Bezpieczeństwa Tadżykistanu. 05.10.2005 Iskanderov został skazany przez Sąd Najwyższy Tadżykistanu na 23 lata pozbawienia wolności. W czasie przesłuchań przed sądem w jego sprawie, złożył oświadczenie o popełnionych wobec niego nadużyciach, do jakich doszło w czasie zatrzymania i podczas śledztwa. 30.03.2011 Urząd Wysokiego Komisarza ONZ do spraw praw człowieka zażądał uwolnienia Iskanderova lub ponownego rozpatrzenia jego sprawy wspólnie z Komisją ONZ oraz wypłacenia mu odszkodowania za poniesione straty moralne i materialne. Postulat ten jednak nie został spełniony⁹.

1.4. Sprawy uczestników organizacji „Khizb ut-Tahrir” oraz innych ugrupowań religijnych

10.12.2012 obywatel Uzbekistanu Yusup Kasymakhunov został zwolniony z kolonii karnej ścisłego reżimu w Murmańsku w związku z zakończeniem okresu odbywania kary. Po kilku dniach od przyjazdu do obwodu moskiewskiego zniknął bez śladu z wynajętego mieszkania. Sąsiedzi, a także grupa praw obrońców człowieka, z którymi się kontaktował, twierdzą, że Kasymakhunov wiele razy się skarżył, że jest prześladowany przez nieznane osoby poruszające się samochodami. Godzina, kiedy przestał odpowiadać na telefony, w przybliżeniu odpowiada godzinie, kiedy wyżej wymienione samochody zniknęły i więcej we wsi, gdzie przebywał Kasymakhunov, nie były widziane¹⁰.

Wyrok więzienia został wydany przez Sąd Najwyższy Federacji Rosyjskiej na podstawie faktu przynależności Kasymakhunova do międzynarodowej islamskiej organizacji politycznej „Khizib ut-Tahrir”, uznanej za terrorystyczną zgodnie z aktem prawnym FR z 14.02.2003. W czerwcu 2012 roku Sąd Najwyższy FR wydał postanowienie o ekstradycji Kasymakhunova, lecz zostało ono unieważnione przez ETPC. Aktywiści organizacji obrony praw człowieka kontaktujący się z Kasymakhunovem zaznaczają, iż zniknięcie ich podopiecznego, to jeden z szeregu przekładów współpracy władz FR ze służbami specjalnymi z krajów Azji Środkowej. Ich zdaniem, celem służb specjalnych Uzbekistanu jest doprowadzenie do powrotu do kraju ojczystego ludzi oskarżonych o współpracę lub udział w organizacjach o charakterze religijnym i politycznym, których cele nie są zgodne ze stanowiskiem rządzącej partii¹¹.

11.11.2005 Rejonowy sąd federalny „Promyshlennyy” w Samarze wydał wyrok dla 4 członków organizacji „Khizb ut-Tahrir”, którzy zostali oskarżeni o rozpowszechnianie ulotek i literatury zakazanej na terenie FR, a także organizowanie i werbowanie swoich zwolenników. Wśród nich znajdował się obywatel Kirgistanu Umid Abdullayev. Sąd Obwodowy Rosji w Samarze odrzucił skargę kasacyjną kwestionującą wyrok Abdullayeva w sprawie deportacji z kraju. 17.11.2005 Abdullayev został wydany z Samary do Kirgistanu na podstawie postanowienia sądu z 11.11.2005, czyli jeszcze przed uprawomocnieniem postanowienia.¹²

10.07.2013 w trakcie rutynowej kontroli policji został **zatrzymany obywatel Uzbekistanu producent Mirsobir Khamidkariyev**. Uzbekistan przekazał wniosek o jego ekstradycję, jednak z uwagi na zmianę podstaw prawnych przeprowadzenia tej operacji, Khamidkariyev nie został wydany. Po zwolnieniu z aresztu tymczasowego 07.08.2013, zaledwie po upływie 2 dni, ponownie został pociągnięty do odpowiedzialności karnej, za złamanie zasad pobytu na terenie FR. Na

⁹ <http://news.tj/ru/news/makhmadruzi-iskandarova-dolzhen-byli-osvobodit-eshche-dva-mesyatsa-nazad>

¹⁰ <http://amnesty.org.ru/node/2406>

¹¹ <http://ehracmos.memo.ru/page.php?page=564>

¹² <http://www.pr.kg/old/archive.php?id=4142>

posiedzeniu sądu w dniu 10.08.2013 nie znaleziono wystarczających podstaw dla oskarżenia Khamidkariyeva. Przy powtórny zatrzymaniu, oczekując na decyzję sądu, oskarżony dokonał samookaleczenia. Po wydaniu przez sąd postanowienia o uchyleniu zarzutów, świadkowie obecni na sali donieśli, iż w trakcie rozprawy na sali znajdowały się osoby w jawny sposób wrogo nastawione wobec podejrzanego.¹³

Khamidkariyev został oskarżony o prowadzenie działalności antypaństwowej o charakterze religijno-ekstremistycznym. Organy ścigania Uzbekistanu oskarżyły Khamidkariyeva o utworzenie i propagandę organizacji terrorystycznej „Islom Zhikhodchilari” (Islamski Dżihad), a także umieściły w Internecie informacje na temat natury działalności prowadzonej przez producenta na zebraniach jego organizacji. Zdaniem obrońców praw człowieka, identyfikując szereg działaczy kultury i sportu, jak również działaczy społecznych jako członków organizacji Khamidkariyeva, a także określając działalność samej organizacji jako radykalno-opozycyjną, uzbekistańskie władze same stworzyły precedens dla oskarżenia tych działaczy i samego Khamidkariyeva.¹⁴

1.5. Sprawa Abudlvosi Latipova

04.10.2010 obywatel Tadżykistanu Abudlvosi Latipov, zatrudniony jako ochroniarz *Hoji Akbara Turajonzoda*, byłego lidera zjednoczonej tadżyckiej opozycji, został zatrzymany przez przedstawicieli Federalnej Służby Bezpieczeństwa (FSB) na podstawie wniosku o ekstradycję władz Tadżykistanu i umieszczony w areszcie śledczym Nr 1 w Volgogradzie. Przedstawiono mu zarzuty wymuszenia, porwania, bandytyzmu, zamachu na życie działacza państwowego lub społecznego, uszkodzenia mienia państwowego i terroryzmu. 24.08.2011 Prokuratura Generalna Rosji wydała postanowienie o ekstradycji Latipova do Tadżykistanu. 22.12.2011 ETPC podjął decyzję o zakazie ekstradycji. 04.05.2012 Latipov został zwolniony z aresztu śledczego i ponownie zatrzymany przez funkcjonariuszy Urzędu Federalnej Służby Migracyjnej (UFSM) Rosji w obwodzie wołgogradzkim i doprowadzony do sądu rejonowego „Tsentralnyy” w Volgogradzie z wnioskiem o wydalenie w trybie administracyjnym. Do podejrzanego nie został wpuszczony adwokat. Sąd podjął decyzję o powtórny zatrzymaniu Latipova.

Po złożeniu przez adwokata Latipova odwołania w sądzie obwodowym w Volgogradzie, postanowienie w sprawie wydalenia zostało zmienione na karę grzywny w wysokości 2000 rubli (około 45 euro). Pomimo to, Latipov nie został zwolniony, a jego adwokatowi doręczono postanowienie wydane w trybie nadzoru, uchylające orzeczenie drugiej instancji na skutek odwołania prokuratora. Postanowienie to jest niezgodne z prawem, ponieważ zostało podpisane przez wiceprzewodniczącego sądu obwodowego w Volgogradzie. W sprawach administracyjnych prokuratura nie bierze udziału, na wniosek jednego z uczestników procesu może jedynie sprawować nadzór.¹⁵

15.10.2012 Latipov został wypuszczony na wolność na podstawie wyroku Sądu Najwyższego, który zapadł 21.08.2012. Tymczasowo zatrzymany Latipov został doprowadzony do prokuratury rejonu „Traktorozavodskiy” w Volgogradzie, gdzie zastosowano wobec niego środek zapobiegawczy w postaci zobowiązania do nieopuszczania miejsca zamieszkania, podał też adres, pod którym będzie przebywać oraz numer telefonu. Według relacji adwokata, w dniu 20.10.2012 znajomi Latipova zawiadomili o jego porwaniu dokonany przez nieznaną grupę uzbrojonych ludzi, ubranych w czarne mundury bez znaków rozpoznawczych. W prokuraturze nie ogłoszono poszukiwań Latipova, choć

¹³ http://refugee.ru/news/uzbekskiy_prodjuser_obvinjaemyj_na_rodine_v_ekstremizme_mozhet_byt_vyslan_v_uzbekistan/2013-08-10-277

¹⁴ <http://www.memo.ru/d/168735.html>

¹⁵ <http://www.memo.ru/d/109068.html>

ten podpisał przeciwko zobowiązaniu do nieopuszczania miejsca zamieszkania, lecz oświadczone, że uciekł sam¹⁶. Oficjalni przedstawiciele resortów siłowych Tadżykistanu zaprzeczają informacjom na temat pobytu Latipova w jakimkolwiek zakładzie specjalnym na terenie republiki i twierdzą, że nie posiadają żadnych informacji o miejscu jego pobytu¹⁷.

2. TORTURY, NIEHUMANITARNE TRAKTOWANIE I NIEZGODNA Z PRAWEM EKSTRADYCJA JAKO ZJAWISKO SYSTEMOWE NA OBSZARZE WNP

2.1. Tortury w Rosji i krajach Azji Środkowej

W przytoczonych powyżej, jak również niektórych innych przypadkach, obywatele innych państw zostali wydaleny do kraju swego pochodzenia wbrew międzynarodowemu ustawodawstwu, zakazującemu dokonywania ekstradycji osób, którym w kraju pochodzenia grozi niehumanitarne traktowanie lub niesprawiedliwy proces. Potwierdzają to orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), wskazujące na niedopuszczalność ekstradycji osób występujących ze skargą do ETPC, z uwagi na realne ryzyko stania się ofiarą niehumanitarnego traktowania, szczególnie kiedy jest mowa o członkach nielegalnych organizacji, osobach oskarżanych o terroryzm, politycznych opozycjonistach¹⁸.

Wbrew istniejącej „Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego niehumanitarnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania”, szereg krajów - zwłaszcza kraje Azji Środkowej - regularnie stosują tortury w zakładach penitencjarnych. Na przykład światowe organizacje praw człowieka donoszą o systematycznym stosowaniu tortur i niehumanitarnym traktowaniu osób zatrzymanych i skazanych w Uzbekistanie. Jednakże podobne doniesienia są ignorowane przez najwyższe władze. Między innymi Gulnara Karimova, córka prezydenta kraju, mianowana stałym przedstawicielem Republiki Uzbekistanu przy ONZ, nie tylko nie zwracała uwagi na problemy praw człowieka w kraju, ale też sama stała się świadkiem w prowadzonych w Europie śledztwach, dotyczących niehumanitarnego traktowania ludzi¹⁹.

W Kazachstanie regularnie są łamanie prawa osób zatrzymanych. Wbrew międzynarodowym standardom, Kazachstan systematycznie dokonuje ekstradycji uchodźców do państw, w których grozi im niehumanitarne traktowanie²⁰. Ponadto w ciągu 6 miesięcy 2013 roku wpłynęło 201 skarg dotyczących tortur i innych form niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Jednak w ciągu 5 miesięcy wszczętych zostało tylko 19 spraw karnych²¹.

O systemowym charakterze tortur można mówić też i w odniesieniu do Rosji. Tortury są tam stosowane jako forma przesłuchania osób oskarżonych o popełnienie przestępstwa, a także w celu uzyskania przyznania się do winy osób niewinnych, aby podwyższyć procent wykrywalności przestępstw. Tortury są też nierzadko stosowane na tle nietolerancji rasowej i etnicznej, i jako metoda walki z polityczną opozycją. Formą niehumanitarnego traktowania więźniów są również niezadowalające warunki ich pobytu w miejscach pozbawienia wolności. Nie należą też do rzadkości przypadki nieudzielania właściwej pomocy medycznej więźniom. Według danych fundacji „W obronie praw więźniów” w 2012 roku w rosyjskich więzieniach i aresztach śledczych zmarło ponad 4 tysiące osób, a 90% więźniów cierpi na różnego rodzaju schorzenia, nie otrzymując przy

¹⁶ <http://www.fergananews.com/news/19673>

¹⁷ http://www.ng.ru/regions/2012-12-04/5_zpecial_forces.html

¹⁸ http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Expulsions_Extraditions_RUS.pdf

¹⁹ <http://jarayon.com/ru/index.php/2012-04-04-14-31-53/item/599-pytki-v-uzbekistane-istina-ne-trebuyushchaya-dokazatelstv>

²⁰ <http://rus.azattyq.org/content/kazakhstan-kritikuyut-za-extradiciyu-bezhencev/25034817.html>

²¹ http://www.odfoundation.eu/ru/urgents/1551/otchet_pitki_kazahstane

tym właściwej pomocy medycznej²². Mniej niż 30% ciężko chorych osób zostało zwolnionych z aresztów śledczych w 2011 roku, podczas gdy w 2007 ta liczba zbliżała się do 50%²³.

Jeden z pokazowych przykładów stanowi sprawa **Yuliyi Rotanovej**, występującej jako świadek w sprawie „Oboronservis”²⁴. Rotanova przez ponad rok przebywała w areszcie śledczym, gdzie zachorowała na raka piersi, lecz mimo choroby odmówiono jej zamiany środka zapobiegawczego na zobowiązanie do nieopuszczania miejsca zamieszkania. Krewni Rotanovej uważają, że przyczyną tego stała się jej odmowa złożenia zeznań obciążających eks-ministra obrony Anatoliya Serdyukova i bezpośredniego przełożonego, dyrektora generalnego podległej „Oboronservisowi” firmy „Slavianka” należącej do Aleksandra Yelkina. W tym samym czasie, główny świadek w tej sprawie, Yegeniya Vasilevna już od roku przebywa w areszcie domowym prowadząc dostanie życie²⁵.

2.2. Brak odpowiednich przepisów jako przyczyna stosowania tortur w Rosji

Jedną z głównych przyczyn powszechnego stosowania tortur w Rosji jest brak skutecznego mechanizmu ich zapobieganiu i odpowiedzialności za ich stosowanie. Za jedyny dokument powołany do gwarantowania ochrony praw osób zatrzymanych i skazanych można uważać **Ustawę „O kontroli społecznej przestrzegania praw człowieka w miejscach przymusowego pobytu oraz udzielaniu pomocy przez stowarzyszenia w ich realizacji”**, która weszła w życie 01.09.2008²⁶.

W preambule Ustawy wspomina się o konieczności zapewnienia prawa do życia, ochrony zdrowia, ochrony przed torturami, przemocą i niehumanitarnym traktowaniem w miejscach przymusowego pobytu. Jednak nawet w samej Ustawie nie zostały przytoczone definicje tortur i niehumanitarnego traktowania, a opisane mechanizmy społecznej kontroli noszą raczej charakter deklaracyjny. Niczego nie powiedziano też o odpowiedzialności pracowników służby penitencjarnej za łamanie praw człowieka.

Istnieją także zalecenia Europejskiego Komitetu do spraw zapobiegania stosowaniu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karanie dla Rządu Federacji Rosyjskiej²⁷. Niniejszy dokument stanowi jedynie zbiór zaleceń, lecz mimo to, na każde z nich rosyjska strona udziela albo przeczącego komentarza, albo składa wyjaśnienia, z których wynika, że nie ma możliwości zastosowania się do danego zalecenia.

Dzięki temu w Rosji brak jest realnie istniejącego i skutecznego mechanizmu zapobiegającego stosowaniu tortur i niehumanitarnemu traktowaniu w miejscach ograniczenia wolności, a także sposobów pociągnięcia do odpowiedzialności za podobne działania. W związku z tym nie można oczekiwać od Federacji Rosyjskiej realizacji jakichkolwiek gwarancji czy obietnic w zakresie przestrzegania praw więźniów, z uwagi na brak niezbędnej bazy ustawodawczej, a także wielokrotne łamanie międzynarodowych przepisów, zarówno tych dotyczących ekstradycji, jak i standardów traktowania więźniów.

Szczególne zaniepokojenie wywołuje też fakt, że funkcjonariusze zakładów penitencjarnych odbierają stosowanie przemocy w stosunku do osób zatrzymanych i osadzonych jako środki

²² <http://zashita-zk.org/stats/1362347796.html>

²³ <http://www.zashita-zk.org/stats/1319402439.html>

²⁴ "Oboronservis" OAO [spółka akcyjna typu otwartego] - przedsiębiorstwo utworzone przy Ministerstwie Obrony Federacji Rosyjskiej w celu zapewnienia usług outsourcingowych w Siłach Zbrojnych. W październiku 2012 r., organy ścigania wszczęły sprawy karne w związku z oszustwami w transakcjach związanych z nieruchomościami, gruntami oraz akcjami przedsiębiorstwa.

²⁵ <http://www.svoboda.org/content/article/25174970.html>

²⁶ <http://www.prison.org/law/zok/text.shtml>

²⁷ http://www.prison.org/know/doc009_2.htm

niezbędne i naturalne. W tym samym czasie kierownictwo tych zakładów wszelkimi sposobami stara się przemilczeć problemy i ukryć przypadki łamania prawa, zaś pracowników, którzy ośmielili się złamać znowę milczenia, poddaje represjom. obrońcy praw człowieka informują także o ścisłej współpracy służb specjalnych WNP, w której wyniku obywatele krajów Azji Środkowej zatrzymani na terenie Federacji Rosyjskiej, po zwolnieniu znikają bez śladu, aby następnie pojawić się w swoim kraju w miejscach pozbawienia wolności.²⁸

2.3. Nielegalna współpraca służb specjalnych w ramach SOW

Należy podkreślić, że współpraca ta posiada formalną bazę prawną na podstawie konwencji Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SOW), jednego z instrumentów zachowania przez Rosję swojego politycznego wpływu na Kazachstan, Uzbekistan, Kirgistan, Tadżykistan i Chiny. Do fundamentalnych dokumentów należą Konwencja Szanghajska z 15.06.2001 r.²⁹ i Szanghajska Konwencja o Walce z Terroryzmem, Separatyzmem i Ekstremizmem³⁰. Organem sprawującym stałą kontrolę nad realizacją deklaracji niniejszych konwencji jest Regionalna Struktura Antyterrorystyczna (RATS SOW)³¹. Te same tezy w jednakowo brzmiących sformułowaniach na temat wzajemnych wewnątrzregionalnych działań prowadzonych w zakresie przeciwdziałania aktom terrorystycznym, separatyzmowi i ekstremizmowi, walki z handlem narkotykami i zapewnienia stabilności oraz porządku prawnego na obszarze SOW, są regularnie powtarzane na corocznych szczytach odbywających się z udziałem głów państw i w oświadczeniach dotyczących efektów spotkań przedstawicieli rządów³². Konwencje te nadają ogólne ramy we współpracy pomiędzy różnymi organami gałęzi władz wykonawczej i sędziowskiej krajów członkowskich. Jednakże dokumenty dotyczące bezpośredniej i dwustronnej współpracy krajów, które świadczą również o ścisłej współpracy krajów SOW w zakresie wydalenia osób, mających prawo do skorzystania z zasady niewydalania, nie są dokumentami dostępnymi powszechnie. W ramach organizacji regularnie są prowadzone spotkania przedstawicieli państw członkowskich na poziomie prezesów sądów najwyższych i prokuratorów generalnych³³. Deklaracje końcowe z takich spotkań zawierają sformułowania o „konsekwentnym rozwijaniu polityki liberalizacji i humanizacji ustawodawstwa karnego i karnego procesowego państw członkowskich SOW”³⁴, co pozostaje w ewidentnej sprzeczności z faktami łamania praw osób zatrzymanych, o czym informują obrońcy praw człowieka ze wszystkich krajów regionu. W ten oto sposób deklaracje składane w ramach SOW zapewniają współpracę służb specjalnych krajów członkowskich, ale w żadnym razie nie gwarantują przestrzegania praw osób zatrzymanych.

3. MIĘDZYNARODOWE INTERWENCJE JAKO SPOSÓB NA POWSTRZYMANIE ŁAMANIA PRAW CZŁOWIEKA

Państwa europejskie nie tylko apelują do światowej społeczności o przestrzeganie międzynarodowych zobowiązań i obronę praw człowieka, ale podejmują też wszelkie działania, które mają zapobiec bezprawnym aresztowaniom i ekstradycjom.

²⁸ http://unmondetortionnaire.com/IMG/pdf/acad_russie_ru.pdf

²⁹ <http://www.sectesco.org/RU123/show.asp?id=82>

³⁰ <http://www.mid.ru/bdomp/ns-rkonfl.nsf/ac72b85191b0db0643256adc002905c1/baf6836c773da9b2c325786400292549!OpenDocument>

³¹ <http://ecrats.com/>

³² Na przykład, deklaracja z Biszkeku podpisana przez szefów państw członkowskich Szanghajskiej Organizacji Współpracy <http://www.sectesco.org/RU123/show.asp?id=699>

³³ <http://www.sectesco.org/RU123/show.asp?id=527>

³⁴ <http://www.sectesco.org/RU123/show.asp?id=493>

13.02.2013 wydział karny Hiszpańskiego Sądu Narodowego (Audiencia Nacional) przekazał antyfaszyście **Piotrowi Silaevowi postanowienie o udzieleniu Rosji odmowy w sprawie jego ekstradycji**. Silaev był podejrzany o dokonanie napadu na urząd miasta Khimki w 2010 roku podczas koncertu, jaki odbywał się na rzecz obrony lasu położonego w pobliżu miasta.

Ponadto sąd dobrowolnie wypowiedział się w ostrym tonie pod adresem rosyjskich kolegów i rosyjskiego ustawodawstwa jako całości. Hiszpański sąd wydał wyrok stwierdzając, że działania Silaeva nie mogą podpadać pod artykuł 213 „Chuligaństwo” kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej, ponieważ nie brał on udziału w demonstracji i nie dopuszczał się przy tym konkretnych wykroczeń przeciwko prawu.³⁵

29.11.2009 dzięki orzeczeniu ETPC Szwecja udzieliła azylu politycznego 12 obywatelom **Uzbekistanu**, którym groziła ekstradycja z Rosji, a następnie powrót do swojej ojczyzny. Osoby występujące ze skargą do ETPC twierdziły, że ekstradycja do Uzbekistanu narazi je na ryzyko niehumanitarnego traktowania i karę śmierci. Złożyły też wnioski o uznanie ich za uchodźców w związku z zagrożeniem stosowania wobec nich tortur i prześladowania z powodów politycznych. Niemniej jednak rosyjskie władze odmówiły im przyznania takiego statusu i podjęły decyzję o przeprowadzeniu ekstradycji do Uzbekistanu.³⁶

07.05.2013 Litewska Prokuratura Generalna odmówiła przekazania **gruzińskiego polityka Gawi Targamadze do Rosji**, gdzie jest podejrzewany o przygotowywanie masowych zamieszek. Podstawą takiego werdyktu stał się fakt, że zgodnie z litewskim przepisami, czyny zarzucane Targamadze nie podlegają odpowiedzialności karnej³⁷. Targamadze jest eks-przewodniczącym gruzińskiego komitetu parlamentarnego do spraw obrony i bezpieczeństwa. Według jego relacji, powodem jego prześladowań w Rosji stało się rzekome finansowanie przez niego działalności rosyjskich sił opozycyjnych, który to zarzut w rzeczywistości jest bezpodstawny³⁸.

W ten sposób sytuacja w zakresie przestrzegania praw człowieka, zarówno w krajach Azji Środkowej, jak i na terenie Federacji Rosyjskiej, jest nad wyraz niezadowolająca. Wbrew międzynarodowym zobowiązaniom państw osoby zatrzymane i aresztowane są poddawane torturom i niehumanitarnie traktowane. Należy dodać, iż zjawiska te noszą charakter systemowy i są ukrywane przez funkcjonariuszy organów ścigania i systemu penitencjarnego wszelkimi sposobami. Na obszarze WNP i SOW powszechna jest też praktyka nielegalnej ekstradycji, która często odbywa się wbrew orzeczeniom ETPC o niedopuszczalności wydalenia w związku z zagrożeniem w postaci niehumanitarnego traktowania lub niezgodnego z prawem prześladowania. Pomiędzy służbami wymienionych państw istnieje ścisła współpraca, w której wyniku po wyjściu na wolność w jednym kraju, uchodźca może zostać zatrzymany i skazany we własnej ojczyźnie.

W związku z powstałą sytuacją jest bardzo ważne, aby nie dopuszczać do ekstradycji uchodźców z krajów europejskich do Rosji, gdzie mogą oni zostać poddani torturom lub wydaleniu do krajów Azji Środkowej, a tam z kolei niehumanitarnie traktowani lub skazani. To właśnie międzynarodowa interwencja pozwala na niedopuszczenie do lekceważenia praw człowieka, zarówno poprzez apelowanie do państw o realizację zobowiązań w sferze obrony praw i swobód obywateli, jak i udzielanie schronienia osobom, którym w ich ojczyźnie grozi niehumanitarne traktowanie lub prześladowania z powodów politycznych.

³⁵ http://www.gazeta.ru/politics/news/2013/02/13/n_2752581.shtml

³⁶ <http://newsland.com/news/detail/id/250752/>

³⁷ <http://finam.info/news/litva-otkazala-rossii-v-ekstraditsii-targamadze/>

³⁸ <http://www.golos-ameriki.ru/content/georgia-targamadze/1709596.html>

**W celu otrzymania bardziej szczegółowych informacji prosimy o kontakt:
Lyudmyla Kozlovska, Fundacja Otwarty Dialog
lyudmylakozlovska@odfoundation.eu**